

De boekwinkel aan het eind van de wereld

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Ruth Shaw

De boekwinkel aan het eind van de wereld

Vertaald door Carolien Metaal

Ambo|Anthos
Amsterdam

The assistance of Creative New Zealand
towards the translation of this book is
gratefully acknowledged by the publisher.

ISBN 978 90 263 6224 8

© 2022 Ruth Shaw

© 2023 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,
Amsterdam en Carolien Metaal
Oorspronkelijke titel *The Bookseller at the End of the World*
Oorspronkelijke uitgever Allen & Unwin, Australia
Omslagontwerp Janine Jansen
Omslagillustratie © Sophie Watson
Foto's binnenwerk © privébezit Ruth Shaw

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

*Voor mijn verbazingwekkende moeder Freda
(november 1925 – juni 1972) en mijn fantastische
echtgenoot Lance: mijn eerste en laatste liefde.*

Inhoud

- 1 Twee piepkleine boekwinkels 9
- 2 Het begin van boeken en zaken 17
- 3 Weten hoe je ze vast moet houden 28
- 4 Naseby 35
- 5 1963 43
- 6 Bij de marine 54
- 7 Stewarteiland en de ontmoeting met Lance 63
- 8 Werken voor de aartsbisschop 73
- 9 Aan boord 80
- 10 Mijn korte carrière als dief 91
- 11 Ramp na ramp 106
- 12 Aankomst in Rabaul 111
- 13 Maak je alsjeblieft zorgen 120
- 14 Brieven van thuis 136
- 15 Wegglippen 145
- 16 Verdwijnt niet zomaar 156
- 17 Het huis van de Gekke Hoedenmaker 169

- 18 Huwelijk, hasj en een heleboel huisdieren 183
- 19 Het lijkt wel tovenarij 196
- 20 Verzet je veel, gehoorzaam weinig... 209
- 21 Strijden voor de oppositie 217
- 22 Thuis lonkt 229
- 23 Thuiskomst 239
- 24 De avonturen van Lance 251
- 25 Op zoek naar mijn zoon 265
- 26 Mijn blauwogige jongen 275
- 27 De boekverkoper aan het eind van de wereld 282
- 28 Home Street 294

Dankwoord 301

Twee piepkleine boekwinkels

Op de hoek van Hillside Road en Home Street, tegenover het Manapourimeer, staan twee piepkleine boekwinkels, geschilderd in bonte kleuren en omgeven door planten, curiositeiten en het incidentele huisdier.

Elke ochtend van eind september tot half april, inclusief de weekeinden, open ik mijn twee boekwinkeltjes. Mijn knalgroene Fiat 500 uit 1961, zichtbaar geparkeerd op de hoek van Hillside Road en de Southern Scenic Highway, maakt reclame voor ‘de kleinste boekwinkel in Nieuw-Zeeland’. Ik zet het sandwichbord met *OPEN* op de hoek van Home Street, breng de bonte verzameling tafels en oude lessenaars naar buiten en vul die met een verscheidenheid aan boeken. Op het schoolbord schrijf ik: *Open. Trek hard aan de bel als ik er niet ben.* Naast de deur hangt een scheepsbel die ik bijna overal op ons grote, met bomen begroeide stuk grond kan horen.

Ik was zeventig toen ik besloot om, als een leuke ‘pensioen-hobby’, deze winkels te beginnen. Bijna dertig jaar daarvoor had ik mijn eerste boekwinkel geopend, als onderdeel van

Fiordland Ecology Holidays: een charterbedrijf dat zeiltochten organiseerde en dat ik runde met mijn echtgenoot Lance.

Boekwinkels trekken doorgaans mensen aan die van boeken houden, maar mijn twee winkeltjes zijn een magneet voor iedereen die erlangs komt. Dat kan liggen aan de bonte kleuren, of de oude ramen en deur, of het feit dat ze écht zo klein zijn. Tibor uit Boedapest ving een glimp op van het woord 'boekwinkel' op het bord op de hoek toen hij de kleine huisjes passeerde. Hij keerde snel om en bleef uiteindelijk een maand in ons tuinhuisje wonen. Hij werkte als verpleegkundige, maar had nu een lange vakantie en sliep in zijn oude stationwagen. In ruil voor kost en inwoning werkte hij in het kleine bos rond ons huis. Hij was dol op boeken en zat vaak in de winkel om te lezen en te kletsen met mijn klanten. Als ik weg moest, stond hij in de winkel en verkocht heel veel. Bij zijn vertrek vloeiden tranen; hij wilde niet weg en wij waren verdrietig hem te zien gaan.

Daarna ontmoetten we Jana, het jonge Duitse meisje dat de winkel in kwam, op een stoel ging zitten, in huilen uitbarstte en haar neus snoot in een doorweekte tissue. Ik pakte haar vast en hield haar dicht tegen me aan terwijl ze tranen met tuiten hilde. Haar relatie was net verbroken, vertelde ze me. Ik ging met haar naar ons huis en Lance nam op zijn begripvolle en meelevende manier de winkel over. Hij is de persoonlijk adviseur van de boekwinkel en serveert de hele dag door koppen thee en koffie. Lance is tevens mijn klusjes- en 'Kom me snel helpen!' -man. Bovendien helpt hij me elke ochtend alles klaar te zetten. Jana bleef een week bij ons.

Vervolgens kwam Lily uit Polen, die zo'n heimwee had dat

ze alleen maar wilde praten – en wauw, wat kon zij praten! Ik ben alles te weten gekomen over haar hele familie, tot en met haar grootouders, waar ze op school was geweest en welke plekken ze in Nieuw-Zeeland allemaal had bezocht. Aan het eind van deze amechtige en grotendeels eenzijdige conversatie vertelde ze me over haar relatiebreuk.

Adam uit Australië arriveerde. Hij leek een jaar of eenentwintig en was een brede gast met een brutale glimlach. Hij werkte in Milford Sound en had een paar snipperdagen.

‘Ik wil alleen maar weten hoe ik een boek moet lezen,’ zei hij.

Dat had ik nog nooit gehoord, maar goed, als iemand wist hoe je een boek moest lezen, dan was het wel een boekverkoper.

‘Waar ben je in geïnteresseerd, Adam?’ vroeg ik.

‘Niet veel. Ik hou wel van het telen en roken van wiet.’

Ik was ietwat uit het veld geslagen door zijn openheid – hij kende me tenslotte niet. Maar toen keek ik eens objectief naar mezelf. Zoals altijd droeg ik mijn wijde Indiase katoenen broek met daarboven een tuniek tot aan mijn knieën, en op mijn hoofd een kleurrijke hoed. Ik snapte waar het vandaan kwam. ‘Ik heb een perfect boek voor je,’ zei ik. ‘Wacht even, het ligt thuis en is eigenlijk niet te koop.’

Bogor, geschreven door Burton Silver en in 1980 uitgegeven, is een strip over de eenzame houthakker Bogor die vriendschap sluit met een egel die wiet teelt. De egel leeft van slakken die op en van zijn planten leven. De strip verscheen van 1973 tot 1995 in de *New Zealand Listener* en werd Nieuw-Zeelands langstlopende serie. We werden allemaal verliefd op

Bogor, wat in die tijd behoorlijk radicaal was. De serie, die al snel in boekvorm uitkwam, is nu een collector's item.

Ik kwam terug in de winkel met het boek en vertelde Adam het verhaal achter *Bogor* en de vriendelijke egel die stoneded slakken at. 'Dit vind je geweldig. Het is gemakkelijk te lezen en ik weet zeker dat je niet meer kunt stoppen als je eenmaal begonnen bent!'

Adam begon inderdaad te lezen. Toen hij het boek terugbracht, vertelde hij dat hij geprobeerd had om via Trade Me, een online veiling- en advertentiesite, zijn eigen verzameling te beginnen.

Op een dag arriveerde er een man die Alan heette. Hij ging zwijgend en met opgetrokken schouders voor de deur zitten. Zijn hoofd raakte bijna zijn knieën.

'Waarom komt u niet even binnen zitten?' zei ik tegen hem. 'Dan doe ik de deur op slot en kunt u even tot uzelf komen.'

'Nee, dat kan ik niet van u vragen,' zei hij. Maar hij stond wel op en liep de winkel in. Ik rende naar buiten, haalde het bord met OPEN weg, veegde het schoolbord schoon en sloot de deur. Een paar minuten zaten we gewoon zwijgend naast elkaar. Toen stelde ik mezelf voor, zei dat hij me mocht tutoyeren en keek hem aan. Hij hilde.

Ons huis ligt pal naast de boekwinkeltjes, dus ik rende ernaartoe en vroeg Lance of hij twee koppen koffie wilde maken en die naar de winkel kon brengen. Dit gebeurt veelvuldig als het druk is en mensen wachten om de volle boekwinkel in te kunnen gaan; met meer dan vijf klanten kun je daar je kont niet keren! Lance vermaakt de wachtenden met

schitterende anekdotes uit zijn leven en zet koffie en thee. Gelukkig is hij ook een lezer, dus als dat nodig is, begint hij met alle liefde een gesprek over boeken.

De koffie werd stipt bezorgd: één kop met alleen melk, de ander met melk en suiker. Lance had het goed geraden: Alan was een ‘melk en suiker’-man.

‘Bedankt, Ruth,’ zei Alan. ‘Volgens mij heeft het lot me hier gebracht – ik lees alleen geen boeken.’

‘Er komen hier heel veel mensen die geen boeken lezen.’

‘Ik werd aangetrokken door de kleuren en de bel bij de deur. Ik werk bij de brandweer in New South Wales en heb verplicht een paar snipperdagen op moeten nemen. En hier ben ik dan.’ Hij zuchtte en keek me aan. ‘Vind je dat ik mijn collega’s in de steek heb gelaten? Ik wel, namelijk. Zij zijn daar nog. En het maakt niet uit waar ik heen ga, ik blijf rook ruiken.’ De Australische bosbranden waren dat jaar zo hevig dat zelfs hier in Manapouri, onderaan het Zuidereiland van Nieuw-Zeeland, de lucht verkleurde en we de stank roken.

We praatten meer dan een uur. Ik kon wel janken bij het horen van de gruwelen die hij had doorstaan – en waar hij naar terug moest.

Uiteindelijk stond hij op, zette zijn kop op het kleine bureau, trok een tissue uit de doos die ik daar altijd heb klaarstaan en snoot zijn neus. ‘Bedankt, Ruth. Jij bent precies wat een vermoeide oude brandweerman nodig heeft!’

Ik omhelsde hem, keek omhoog en glimlachte: hij was zo groot! Ik wist dat hij de volgende dag de Kepler Track ging lopen. ‘Probeer het bos te ruiken,’ zei ik. ‘Adem de berglucht in en besef dat je weer aan de slag kunt met je maten als je terug-

gaat. Ik heb een klein boekje voor je.' Ik gaf hem een exemplaar van *Furry Logic: A guide to life's little challenges*. 'Hier moet je vast om lachen, misschien wel hardop.'

Alan grijnsde. Ik deed de deur open en zag hem de hoek om lopen naar het meer.

Op sommige dagen geef ik meer boeken weg dan ik er verkoop: een van de zaligheden van gepensioneerd zijn en geen geld meer hoeven verdienen. De vreugde van het weggeven van het perfecte boek is stikken bevredigender dan de kassa aanslaan.

Het kleinere winkeltje, dat voor kinderen bedoeld is, zit weggestopt achter een hek. Alleen de rode deur, die net iets hoger is dan een meter, is te zien.

Het is er een komen en gaan van kinderen; vaak zitten ze te lezen met een van de knuffeldieren op schoot die in een rij op de onderste planken op waardevolle aandacht staan te wachten. De moeders, vaders en grootouders vinden een boek uit hun eigen jeugd en laten zich tijdens het lezen meevoeren door hun herinneringen.

Er is één hoek waar boeken staan die ik uitleen. Voor de corona-uitbraak mochten kinderen naast een boek ook een knuffeldier meenemen. Die hadden allemaal een naam gekregen van het eerste kind dat ze geleend had. Na terugkeer was ik de knuffels en laat ze buiten drogen. Vaak is mijn waslijn vol met aan hun oren of staarten hangende knuffeldieren. Zo zijn daar Honey en Maple, de berentweeling, Blizzard McMurray, de spierwitte langharige kat, Mornington, een andere kat, Camo de kameel, Moon de gele eend en Bouncy het konijn.

Eep, het witte lammetje, was twee nachten blijven logeren en keerde ietwat vochtig en onder de gras- en moddervlekken terug.

‘Wauw! Eep heeft zo te zien een geweldige vakantie gehad,’ zei ik.

‘Ik heb haar bij de schapen in de stal gelegd, zodat ze ’s nachts niet eenzaam was.’

‘Goed idee. Ze vond het vast heerlijk.’

Eep staat nu, na haar wasbeurt, weer erg wit te zijn op de plank.

Tama, die zijn vakanties met zijn grootouders in Manapouri doorbrengt, komt regelmatig langs in de boekwinkel. Hij is erg serieus, uiterst bedachtzaam en vaak behoorlijk grappig. Hij nam Growl de kleine knuffelleeuw mee voor een logeerpartijtje. Voordat hij vertrok, vertelde ik hem dat Growl niet echt meer kon brullen omdat ik hem in de wasmachine had gewassen. Hij klonk meer als iemand die langzaam verdronk.

Tama zei glimlachend: ‘Dat geeft niks.’

Toen hij Growl de volgende dag terugbracht, keek hij me aan en zei: ‘Ik vind dat je niet zo aardig was over Growl. Hij brult best goed!’

Een van de boeken die het meest wordt uitgeleend is *Het fluwelen konijn*, geschreven door Margery Williams in 1922. Het konijn vraagt aan zijn vriend het kale paard: ‘Wat is Echt?’

‘Echt heeft niets te maken met hoe je bent gemaakt,’ antwoordt het kale paard. ‘Het is iets wat je overkomt. Als een kind heel, heel lang van je houdt, niet alleen maar om mee te spelen, maar écht van je houdt, dan word je Echt.’

Ik heb dit boek heel veel gelezen en deze ene zin doet me denken aan de momenten in mijn leven waarop de betekenis van het woord 'echt' écht tot me doordrong.

Het begin van boeken en zaken

Mijn vader werkte van 1941 tot 1946, het jaar waarin ik geboren ben, als brandweerman bij de spoorwegen. Hij vertelde ons daar veel verhalen over. Zijn favoriet was locomotief K942. New Zealand Rail introduceerde deze omdat hij ons bergachtige terrein aankon en in staat was een zwaardere lading te vervoeren. Volgens mij heb ik mijn vaders liefde voor treinen geërfd: als ik tijdens mijn leven niet op een boot voer, zat ik in een trein.

Ma was negentien toen ze met pa trouwde, die eenentwintig was. Het was 1944. De eerste drie jaar van hun huwelijk woonden ze bij pa's ouders, Gran en Pop. Mijn zus Jill en ik zijn daar allebei geboren.

Het huis van Gran en Pop keek uit over de rivier de Avon in Christchurch. Het was een perfecte gezinswoning met vijf slaapkamers, een grote keuken, eetkamer, zitkamer en zelfs een wasruimte met een boiler. Jill en ik deelden een kamer met tante Maureen, die maar tien jaar ouder was dan wij. Met haar tweelingzus tante Lorraine was zij de jongste van

Grans vijf kinderen. Tante Joan, de oudste, was al getrouwd en woonde op het Noordereiland. Er woonden ook talloze pleegkinderen bij ons, die we allemaal oom en tante noemden.

Gran bestierde het enorme huishouden met vastberaden doch vriendelijke hand. Pop was altijd met fietsen in de weer in zijn schuur, of in de befaamde winkel van zijn broer Jim, Hobdays Cycles, die hij in 1943 had geopend in Colombo Street. Tot op de dag van vandaag is die in bedrijf.

Gran was rondborstig, droeg elke dag een schort en had haar haren in een strak knotje. Ze glimlachte bijna altijd en hield van knuffelen. Ik was echt dol op haar. Gran was degene die vaak zei, terwijl ze me knuffelde en een kus op mijn hoofd gaf: 'Ik weet dat je probeert braaf te zijn, Ruthie, maar dat ben je gewoon niet.'

Ze maakte voor ons broeken van meelzakken en op zondag aten we Sad Cake. Het niervet dat de boter verving, maakte de taart zwaar, dus die verscheen vaak met een ingezakt middenstuk op tafel. Jam en room op met boter besmeerd brood was een traktatie.

Het eerste eigen huis van pa en ma stond in Bangor Street, een straat verder van de rivier en een klein stukje lopen naar het huis van Gran. Daar gingen we in 1949 wonen. Het was een zeer kleine, houten bungalow die pa voortdurend aan het opknappen was. Dit slokte al zijn tijd op, totdat oom Ivan en hij besloten een ander avontuur aan te gaan: op industriële schaal vleeskippen fokken. Ze vonden een stuk grond dat geschikt was voor meer dan honderd hennen, maar op het laatste moment – toen het pluimvee al gekocht was – trok de eigenaar zich terug. Met als gevolg dat de onderneming in

diepvriesscharrelkippen werd gevestigd in onze kleine achtertuin.

Toen de kippen arriveerden, had pa de volledige achtermuur van ons huis al gesloopt, waardoor zowel de keuken als onze kleine slaapkamer overliep in de achtertuin. Hij had die afgescheiden met jutezakken, bedoeld om de kou buiten te houden. Vaak werden we wakker van zachtjes tokkende kippen die onder de jutezakken langs ons hoofdeinde kropen, of ergens anders een slaapplekje zochten.

Aan de kippenonderneming kwam een abrupt einde nadat de burens hadden geklaagd, maar toen hadden de kippen de achtertuin en ons huis al volledig ingenomen.

Pa barstte altijd van de ideeën, die vaak van invloed waren op het gehele gezin. (Deze eigenschap heb ik absoluut van hem geërfd!) Toen we van Bangor Street naar Oxford Terrace verhuisden, besloot pa meteen om van het grote huis een pension te maken.

Bill en Maurice behoorden tot de eerste gasten, de eerste twee mannelijke verpleegkundigen van Christchurch Public Hospital. Maurice werd later de hoofdverpleegkundige in Silverstream Hospital in Upper Hutt. Er was altijd gedoe, aangezien ze openlijk homo én een stel waren, wat in de jaren vijftig nogal een dingetje was. Bill werd voor ons oom Bill. Ma runde het pension, terwijl pap in de zomermaanden in de Deep Lead-goudmijn in Matakanui werkte.

Zodra pa klaar was met het verbouwen, repareren en schilderen, werd het huis aan Oxford Terrace verkocht en verhuisden we in 1953 naar Conference Street.

Aan het begin van de jaren veertig had opa Benn, de va-

der van mijn moeder, een vakantiehuisje met twee kamers in Pile Bay gekocht. Het stond op een geïsoleerd strandje verstopt achter hoge, met gras begroeide heuvels op het Bankschiereiland, op roei-afstand van Ripapa Island. Hij had ook een overnaadse sloep met enorme roeiriemen aangeschaft, waarmee we leerden roeien. Al onze zomervakanties brachten we door in Pile Bay met onze neven Ken en David. We renden op blote voeten over de heuvels en langs de rotsachtige kuststrook, we leerden vissen en graven naar kokkels en andere eetbare schelpen, gleden over het gras langs de heuvels naar beneden en keken 's avonds vanaf een heuveltop naar de veerboot die vanuit de haven van Lyttelton naar Wellington vertrok.

Als pa en oom Ivan in het weekend langskwamen, sliepen wij kinderen met zijn vieren in een stapelbed. Oom Ivan was getrouwd met ma's zus Philliss (tante Fan voor ons). 's Avonds wierpen de olielampen zacht zuchtend schaduwen in de kamer. Ik was dol op de geur die er hing: ziltig met een vleugje warme petroleum. Onder mijn bed had ik stapels boeken die ik elke vakantie trouw las, vaak bij kaarslicht.

We kaartten, puzzelden, wasten ons buiten staand in een grote emailen teil, poetsten onze tanden in de zee en droegen elke dag dezelfde kleren. Opa maakte visnetten van katoendraad; als hij er een af had, liet hij die weken in koude thee om rotting tegen te gaan.

Ripapa Island, ook bekend als Fort Jervis, was een kinderspeelparadijs, de bron van ongelooflijke herinneringen die ik nog steeds met me meedraag. Het heeft een indrukwekkende geschiedenis; eerst was het een nederzetting van de Maori-